

Byrådet

Rapport for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse 2005-2008

OEJO SARK-3017-200710759-61

Hva saken gjelder:

Byrådet legger med dette frem rapport for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse for perioden 2005 – 2008. Rapporten utgjør saksfremstillingen i saken.

Prosjektet er kunst og kulturfaglig forankret, organisatorisk lagt til Byrådsavdeling for kultur, næring og idrett ved seksjon kunst og kultur og styres av en overordnet styringsgruppe med 7 medlemmer. Prosjektet, som ble startet 1. april 2005, er utviklet i nært samarbeid med Byrådsavdeling for helse og omsorg.

Vedtak om videreføring av prosjektet ble fattet i Bergen bystyre i møtet 300505 sak 127-05.

Kunst, kultur og psykisk helse prosjektet i Bergen kommune har sin opprinnelse i St.prp. nr. 63. Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006 og følger intensjonen i St.meld. nr. 48 Kulturpolitikk fram mot 2014 der det i del III "Tiltak og prioriteringer" fremheves at det å delta i meningsfulle kulturaktiviteter er en medvirkende årsak til økt livskvalitet og medvirkende årsak til å forbedre evnen for å mestre egen livssituasjon."

Arbeidet med prosjektet konkretiserer intensjonene i vedtatt strategisk kulturplan for Bergen 2003-2013 og kunstknaggen 3: "Kulturelt demokrati" som sier at man skal tilby og tilrettelegge for kunst- og kulturopplevelser og deltakelse for alle. I planen heter det: "*Kulturelt demokrati forutsetter at vi tar høyde for mangfoldet i befolkningen, og unngår ensretting, maktutøvelse og undertrykkelse av enkeltmennesket og grupper i samfunnet.*".

Prosjektets økonomi ble sikret ved finansiering fra Opptrappingsplanen for psykisk helse via Byrådsavdeling for helse og omsorg. I tillegg ble det avsatt midler innenfor kulturbudsjettet. For 2009 ligger overføringer fra Byrådsavdeling for helse og sosial på kr. 1 300 000,-. Byrådsavdeling for kultur, næring og idrett budsjetterer med kr 620 000,- for 2009. Finansieringen av Kunst, kultur og psykisk helse vil fortsatt være et hovedansvar for Byrådsavdeling for helse og omsorg. En vil også videreføre arbeidet med søke å finansiere enkelttiltak i samarbeid med andre offentlige organer.

Kunst, kultur og psykisk helse prosjektets idegrunnlag har vært et ønske om å bidra til å minske fordommer og tabuer knyttet til psykisk sykdom ved å arbeide ut i fra et kunst- og kulturfaglig perspektiv med fokus på menneskers interesser, ressurser og engasjement kontra sykdom og mangler.

Fokus er rettet spesielt mot mennesker med psykiske helseplager og mer generelt mot allmennheten i forhold til fordommer overfor psykiske sykdommer. Målgruppen er både mennesker med mer alvorlige psykiske sykdommer som er knyttet til institusjon eller bofellesskap og mennesker med mindre alvorlige psykiske lidelser som bor i egen bolig.

En målsetting har vært å involvere og integrere utøvende kunstnere med ulik faglig bakgrunn innen musikk, scenekunst, litteratur og visuell kunst i arbeid for, og sammen med, mennesker med ulike psykiske helseplager.

Dette synliggjøres blant annet i tiltaket "Nye Tankerom" som startet i 2008. Ideen bak "Nye Tankerom" var at mennesker i prosjektets målgruppe skulle få tilbud om å arbeide i kunstner eller musikers egne verksted/studio. Dette tiltaket delfinansieres av NAV via ALF A/S.

Fokus for tiltak generelt i Nye Tankerom er selve aktiviteten, det vil si å arbeide med kunstneriske og musikalske uttrykk - innen ulike genre og instrument.

Hovedformålet er at mennesker med psykiske helseplager som kanskje ikke tidligere har hatt muligheten til selv å arbeide innen ulike kunstuttrykk - skal få tilgang til det og at det er profesjonelle aktører som skal stå for tilrettelegging, formidling og veiledning.

Prosjektet søker ikke terapeutene - men fagarbeidere innen ulike kunstneriske uttrykk.

Prosjektet har tilbudt kurs, tiltak og aktiviteter innen ulike kunst- og kulturuttrykk som for eksempel; litteratur, visuell kunst, scenekunst og musikk i tillegg til omvisninger på museer m.m. Prosjektet står som utgiver av tidsskriftet Kraftverk, med dikt og kortprosattekster, 4 ganger årlig samt billedkatalogen Kraftverk annethvert år.

Både brukerundersøkelsen av 2006 samt deltakerundersøkelsen av 2008 synliggjør tydelig ønsker og behov for denne type tiltak. Samtidig gir, spesielt deltakerundersøkelsen av 2008, respons på hvor viktig prosjektet og dets idegrunnlag med kunst- og kulturfaglig fokus, oppleves av deltakerne. Deltakerne opplever at pasient-identiteten kommer i bakgrunnen, og at dette i seg selv er med på å gi hver enkelt større verdighet. Det gjelder både måten man ser seg selv og tenker om seg selv, og måten utenforstående møter en, samfunnets ytre blikk.

Kunst, kultur og psykisk helse har også vært samarbeidsarrangør ved årlige nasjonale konferanser i Bergen fra og med 2005 samt ved kongressen "Kunst, kultur og psykisk helse - på sporet av et helt liv?" i Stavanger i april 2008.

Prosjektet har hatt en jevnt økende oppslutning siden oppstart, både jf. deltaker oppslutning men også jf. publikumsoppslutning på arrangement samt vedrørende antall kunstneroppdrag.

Byrådet ser meget positivt på det arbeid som er utført i prosjektet. Kunst- og kulturopplevelser i relasjon til folks livskvalitet ser ut til å ha en økende betydning for alle mennesker. Byrådet anser kunstens betydning, både i forhold til menneskers opplevelser, samt det å delta i kulturelle aktiviteter som viktig i bysamfunnet i årene fremover. Byrådet vil vektlegge at kommunale ressurser herunder lokale psykiatritjenester og byens kulturressurser koordineres til beste for brukerne.

Begrunnelse for fremleggelse for bystyret:

- Rapporten 2005- 2008 er resultat av vedtak i bystyresak 127-05 " Prosjektplan for videreføring av kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune".

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

1. Bergen bystyre tar rapport for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune for perioden 2005 - 2008 til etterretning.
2. Bergen bystyre legger rapport fra Kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune fra 2005 til 2008 til grunn for videreføring av prosjektet til en del av Bergen kommunes ordinære arbeid.
3. Bystyret ber om at det fremlegges ny plan for det videre arbeidet.
4. Bystyret forutsetter at statlige overføringer via byrådsavdeling for helse og omsorg fortsatt hovedfinansierer tiltak i dette arbeidet.

Monica Mæland
byrådsleder

Henning Warloe
byråd for kultur, næring og idrett

Vedlegg 1: Utvalgte tilbakemeldinger fra deltakere og kunstnere/tilretteleggere

Vedlegg 2: Oversikt over medlemmer i redaksjoner, kompetansegrupper, arbeidsgrupper samt enkeltpersoner/kunstnere som har deltatt, bidratt eller vært tilknyttet prosjektet de senere år.

Saksutredning:

Rapport for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse 2005-2008

1. Innledning

Kunst, kultur og psykisk helse ble etablert som eget prosjekt i Bergen kommune 1. april 2001. Prosjektet er et samarbeid mellom Byrådsavdeling for helse og omsorg og Byrådsavdeling for kultur, næring og idrett – Seksjon for kunst og kultur.

Opprettelsen av prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse kom i stand som en følge av et samarbeid omkring prosjektet "Lokalpsykiatri i Bergen" (Byrådsavdeling for helse og bydeler) og arbeidet med Opptrappingsplanen for psykisk helse (St.prp. nr. 63 (1997-98)

Bergen bystyre vedtok 30.mai 2007 sak 127 – 05 prosjektplanen for videreføring av kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune fram til og med 2008.

Arbeidet med prosjektet konkretiserer intensjonene i vedtatt strategisk kulturplan for Bergen 2003-2013 og kunstknaggen 3: "Kulturelt demokrati" som sier at man skal tilby og tilrettelegge for kunst- og kulturopplevelser og deltakelse for alle.

Prosjektets mål er også befestet i gjeldende økonomiplan for perioden 2005 – 2008, under tjenesteområde 12, Kunst og kultur; og tjenesteområde 3, Eldre og særlig omsorgstrengende (psykiatri).

Foreliggende rapport søker å synliggjøre arbeidet for perioden 2005 – 2008, spesielt hva angår de temaområder som prosjektplanen skisserte, men også nye tiltak og samarbeidspartnere.

Prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune har sin opprinnelse i St.prp. nr. 63. Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006 og følger intensjonen i St.meld. nr. 48 Kulturpolitikk fram mot 2014.

I St.meld. nr. 48 Kulturpolitikk fram mot 2014. del III "Tiltak og prioriteringer" fremheves det å delta i meningsfulle kulturaktiviteter som medvirkende årsak til økt livskvalitet og som medvirkende årsak til å forbedre evnen til å mestre egen livssituasjon.

St. meld. 48, 2003: Kulturpolitikk fram mot 2014 påpeker at;

Regjeringen ønsker en samfunnsutvikling som legger større vekt på de kulturelle og menneskelige verdiene. Dette er et overordnet mål som bør gjenspeiles i kunsten og i øvrig kulturutøvelse. Å delta i meningsfulle kulturaktiviteter kan medvirke til økt livskvalitet og bedre evne til å mestre egen livssituasjon. Det er fremdeles store sosioøkonomiske forskjeller i folket når det gjelder kultureldeltakelse. [...].

Et overordnet arbeid i det videre er å fremme økende inkludering på kulturfeltet og søke samarbeid mellom flere departement.

På UNESCOs generalkonferanse i 2005 ble det vedtatt en ny konvensjon om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk. I Str. prp. nr. 76 anmodet regjeringen om Stortingets samtykke til å ratifisere UNESCO- konvensjonen, som legitimerte den rollen en målrettet kulturpolitikk kan spille for å sikre kulturelt mangfold, både nasjonalt og internasjonalt.

Spørsmålet om en grunnlovfesting av kulturhensyn gjennom en generell kulturlov ble reist på bakgrunn av ovennevnte utfordringer.

Kulturloven (av 1.august 2007) fastla det offentliges ansvar for kulturvirksomhet. Formålet med loven er å sikre et mangfold av kulturaktiviteter over hele landet, og sikre at alle har tilgang til et profesjonelt kunst- og kulturtilbud. Loven skal gi kultursektoren tyngde og status som offentlig ansvarsområde, på lik linje med andre lovpålagte oppgaver.

Kulturloven påpeker at kunst og kulturtilbudets mangfold bør komme alle til gode. For å få det til må en bli bedre til å tilrettelegge for utsatte grupper.

Opptappingsplanen for psykisk helse (1999-2008) påpeker at det å kunne leve et godt liv og være godt inkludert i samfunnet og den kulturen man er en del av, er et grunnleggende velferdsgode. Kunst og kultur nevnes som viktige kriterier i individets opplevelse av kvalitet i livet.

Mange mennesker med psykiske lidelser mangler dette velferdsgodet i større eller mindre grad. Å kunne delta i meningsfylt aktivitet, å ha muligheter for kulturell og åndelig stimulans og å utvikle seg på egne premisser i et meningsfylt fellesskap, kan gi økt livskvalitet, selvstendighet samt en bedre evne til å mestre eget liv.

..et helt menneske er et menneske med kropp, sjel og ånd. Nødvendig hensyn må tas til menneskets åndelige og kulturelle behov, ikke bare de biologiske og sosiale. Psykiske lidelser berører grunnleggende eksistensielle spørsmål og det er derfor viktig at mennesker, uansett bakgrunn og livserfaring, får muligheter til kulturell og åndelig stimulans og utvikling på den enkeltes egne premisser og i et meningsfylt fellesskap.
Opptappingsplanen for psykisk helse

Prosjektets overordnede mål er å fokusere på menneskers ressurser, interesser og engasjement istedenfor sykdom og mangler og er synlig på at i et kulturelt demokrati er det ønskelig å tilby tilrettelagte kunst- og kulturopplevelser og deltakelse for alle.

En sentral målsetting for prosjektet er å involvere skapende og utøvende kunstnere med ulik faglig bakgrunn i arbeid for, og sammen med, mennesker med psykososiale handikap og psykiske sykdommer.

Arbeidet innen prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse omfatter ikke kunstterapi, uttrykksterapi, skriveterapi, musikkterapi eller dramaterapi. Prosjektet tilbyr ikke terapeuter, men fagarbeidere innen ulike kunstneriske uttrykk, slik som for eksempel: forfattere, billedkunstnere, musikere og teaterinstruktører.

Fokus er rettet spesielt mot mennesker med psykiske helseplager og mer generelt mot allmennheten jf. fordommer overfor psykiske lidelser. Målgruppen er både mennesker med mer alvorlige psykiske sykdommer som er knyttet til institusjon eller bofellesskap og mennesker med mindre alvorlige psykiske lidelser som bor i egen bolig. Deltakerne nås, enten via institusjon og bofellesskap eller via psykiatritjenestene og de ulike dagsentra/treffsted.

På de følgende sider belyses arbeidet som er utført innen de ulike genre som var skissert i prosjektplanen av 2005. Det synliggjøres hva som var skissert av tiltak, hvordan de er løst, eventuelt hvorfor de ikke ble løst - samt nye tiltak, viktigheten av deltakermedvirkning og prosjektets samarbeidspartnere og nettverk. Til sist belyses noen utfordringer og muligheter i eventuelt videre arbeid med ytterligere realisering og implementering av kunst, kultur og psykisk helse og dets grunnleggende tanke om kunst- og kulturopplevelser og deltakelse for alle.

Forvaltning.

Prosjektet er kunst og kulturfaglig forankret og organisatorisk lagt til Byrådsavdeling for kultur, næring og idrett ved seksjon kunst og kultur.

Prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse styres av en overordnet styringsgruppe med 7 medlemmer. Seksjonsleder for kunst og kultur leder gruppen. I tillegg består den av 1 rådgiver fra avdeling psykisk helse, 2 medlemmer fra Amalie Skrams hus, enhetsleder fra avdeling psykisk helse Bergenhus, kultursjef for Bergenhus og Årstad kulturkontor samt prosjektleder. Gruppen møtes fra 4 til 6 ganger årlig. Prosjektleder legger fram saker og refererer fra møtene.

Prosjektet har også knyttet til seg en Strategi- og rådgivningsgruppe bestående av interne og eksterne samarbeidspartnere og aktører innen kunst, kultur og psykisk helse. Gruppen møtes to ganger i året for å diskutere ulike tema tilknyttet prosjektet. Hensikten med gruppen er å diskutere muligheter og utfordringer i dette arbeidet samt å søke konkret støtte i etablerte fagmiljø for prosjektet og delprosjekter. F.eks. faglig råd i enkeltsaker eller ideer til utvikling av prosjektet generelt. Medlemmenes fagkunnskap innen kunst, kultur- og helsefag samt deltakerrepresentantenes erfaringskunnskap er viktig for prosjektets videre identitet og utvikling.

Prosjektleder (100 %) ivaretar daglig drift sammen med 2 medarbeidere;
1 redaktør (20 %) og 1 musikkoordinator (30 %)

2. Litteraturfeltet

Tidsskriftet Kraftverk er kjernen innen litteraturfeltet i prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse.

Eller - det vil si; det er jo skriverne som er selve kjernen - tidsskriftet Kraftverk er prosjektets måte å synliggjøre skrivernes bidrag på.

Fra oppstart i 2001 til og med 2006 ga prosjektet ut 4 papirutgaver av tidsskriftet årlig. Det gjøres fremdeles, men fra og med 2007 gikk man over til to papirutgaver (Opplag: 250) og to nettoutgaver. Det skjedde i forbindelse med at KKP lanserte nettsidene

www.kraftverkprosjekt.com som en del av en strategi for å nå ut til flere mennesker med informasjon om prosjektet og dets idégrunnlag.

Nettutgavene kan nytes på www.kraftverkprosjekt.com under litteratur.

Kraftverk presenterer mellom 12 og 15 skrivere i hver utgave. Tekstene fordeler seg på dikt, prosatekster og aforismer. Hver utgivelse inneholder også et essay av en profesjonell forfatter utfordret til å skrive et essay om det å skrive.

Vedlegg 1: Tidsskriftet Kraftverk nr 28

Ca 80 skrivere har vært innom tidsskriftet i årenes løp og i hver utgivelse de siste årene har det vært 1 til 3 debutanter. Noen sender tekster til hver utgivelse - andre igjen med års mellomrom.

Alle som sender inn bidrag får tilbakemelding - på tlf, i e-post eller pr brev. Skriverne får honorar for tekster som blir antatt i Kraftverk.

Det er flest bidragsytere fra Vestlandet, men også fra Midt-Norge og Østlandet. Bidragsyterne er stort sett rekruttert via treffsteder for mennesker med psykiske helseplager samt jungeltelegrafene - på denne måten når man stadig nye skrivere – også uetablerte utenfor hovedmålgruppen ”mennesker med psykiske helseplager”.

Redaksjonen vurderer innsendte bidrag og godkjenner hva som skal med, i samarbeid med redaktør, men det redaksjonelle og praktiske arbeidet er redaktørens ansvar da man kun har to møter pr. utgivelse.

Redaktør er Fanny Holmin (for tiden i foreldrepermisjon). Forfatter Rolf Enger er vikarredaktør. Redaktøren fokuserer på å arbeide i prosess med tekster fra aktive skrivere, slik at Kraftverk også gir redaksjonelle tilbakemeldinger og faglige vurderinger.

Det kan se ut som om skrivere, som følger prosjektet over tid, utvikler sin stemme.

Som eksempel på dette kan det nevnes at Bergen kommunes talentpris i 2008 gikk til en av prosjektets faste bidragsytere Gunhild Hofstad, for hennes arbeid med tekster i tidsskriftserien Kraftverk og for hennes egen bokutgivelse "Østers uten skall". Gunhild Hofstad har i flere år medvirket med dikt og kortprosatekster i tidsskriftet Kraftverk, med tekster som viser et betydelig litterært talent.

I 2005 overtok forlaget Sigma produksjon og salg av tidsskriftet Kraftverk. Bergen kommune, ved prosjektet, hadde fortsatt det redaksjonelle ansvaret og kontakten med skriverne. Tanken var at Sigma skulle etablere et salgssystem og en abonnementsordning for institusjoner og bibliotek. Forlaget inngikk også en avtale med Stiftelsen psykiatrisk opplysning www.psykopp.no om håndtering/ekspedering av abonnementsalg mot institusjoner og privatpersoner.

Dikt og kortprosa er i utgangspunktet en smal genre innen litteraturen – og lavt salg, tross intens jobbing fra forlaget - medførte at forlaget dessverre så seg nødt til å si opp samarbeidsavtalen i desember 2006.

Dette var foranledningen til at man valgte å ”gå på nett” med tidsskriftet – og prosjektet i sin helhet. I dag kan man bestille Kraftverk på nett og det er inngått en avtale med NORLI bokhandel som håndterer bestillinger og utsendelse mot provisjon.

Nettlanseringen av KKPH har medført en økende oppmerksomhet på prosjektet i sin helhet og vi opplever også et økende salg.

Tidsskriftet er også til salgs via NORLI i Bergen sentrum. I 2007 kom en avtale i orden med Bergen Offentlige Bibliotek, som nå har inne alle utgaver fra og med årgang 2006.

Fram til og med 2006 ble tidsskriftene lansert på bokhandlerne Ark Beyer og NORLI nr 7 men fra og med 2007 valgte man å legge lanseringsarrangementene til Landmark i Bergen Kunsthall. Det var ønskelig med en helere ramme rundt arrangementene kombinert med musikalske innslag, opplesninger og foredrag av allmenn interesse, jf. prosjektplanens tanke om *et kunst- og kulturfaglig perspektiv og at psykisk helse angår alle*.

Idet rapporten skrives har det vært 8 lanseringsarrangement, 7 på Landmark og 1 på Logen, med jevnt økende publikumsoppslutning - deriblant også en tydelig økende oppslutning fra de som deltar i de ulike tilbudene prosjektet ellers tilbyr.

2 til 3 skrivere som deltar med opplesning av egne tekster, har vært fast innslag ved alle lanseringsarrangement. Det å lese egne tekster foran en forsamling kan være skremmende for noen og enhver og det ble derfor høst 2008 arrangert kurs i presentasjonsteknikk for skrivere og andre som ønsket det.

Dette tilbudet var så vellykket at det vil tilrettelegges for nye kurs i 2009.

Litteraturfeltet arrangerer også skrivekurs og workshops i samarbeid med; Fredheim kurs- og aktivitetssenter, Amalie Skrams hus og lokale treffsteder for mennesker med psykiske helseplager i bydelene. Kurslederne er profesjonelle forfattere. I løpet av 2009 starter også nettkurs som en forsøksordning - dette for å kunne gi et tilbud til de som av ulike årsaker ikke har anledning til å delta på ordinære kurs.

Orientering om status for ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *Gjøre tidsskriftet Kraftverk til et nasjonalt prosjekt, med base i Bergen*
Driften av Kraftverk er prioritert som et regionalt prosjekt. Lanseringsarrangementene og aktiviteten rundt tidsskriftet er blitt en møteplass for lokale skrivere. Men redaksjonen tar imot bidrag fra hele landet. Likevel vil et mål om ev å bli en nasjonal administrasjon også føre til økt konkurranse for skriversne i Bergen, mer press på redaksjonen og mindre tid til direkte oppfølging av skrivere og prosess.
- *Etablere regionsvise redaksjonsråd, først på Vestlandet*
Bergen kommune kan anspore til interkommunalt samarbeid ev. være konsulent for andre kommuner som starter egne tiltak.
- *Etablere abonnementsordning, inkl. alle landets biblioteker*
Det krever en administrasjon større enn det prosjektet har i dag og økte midler.
- *Opprette samarbeid med aktuelle partnere innen rusfeltet*
I overgang fra prosjekt til fast drift vil man på nytt vurdere å etablere kontaktlinjer og eventuelt samarbeid med aktuelle partner innen rusfeltet. Foreløpig har det ikke vært aktuelt å prioritere dette da man ønsket å iverksette også de øvrige fokusområdene innen prosjektet - det vil si; billedkunst, scenekunst, musikk, museum samt kunnskapsfeltet.

3. Billedkunstfeltet

Billedmakerne, keramikere, skulptørene samt skaperne av andre visuelle uttrykk er selve kjernen innen det visuelle feltet - slik skriverne er det innen litteraturfeltet.

KKPH har vært, og er, tilrettelegger av ulike tiltak for å iverksette egenaktivitet samt omvisninger jf. det visuelle feltet. Prosjektet har samarbeidet med Amalie Skrams hus, lokale dagsentra samt kunstnere om kurs og aktiviteter innen visuelle uttrykk. I tillegg er det blant annet arrangert malekurs og omvisninger og høst 2008 - også Tankerom maleri. Les mer om dette i Nye Tankerom kapittel 7 og egen info og omvisninger på utstillinger/museum under Museumsfeltet kapittel 6.

For å synliggjøre de visuelt kreative, på samme måte som skriverne synliggjøres i tidsskriftet, valgte man å produsere billedkataloger i 2005 og 2007 med foto av de ulike skaperverkene.

Dokumentasjon og innsamling av billedmateriale er en omfattende og tidkrevende jobb som ikke ville vært mulig uten god hjelp fra både produsenter og samarbeidspartnere. De aller fleste foto av objekter ble formidlet redaksjonen via ulike treffsted som igjen hadde kontakten med de enkelte skaperne.

Redaksjonen vurderte innsendte bidrag og godkjente utvalg i samarbeid med redaktør, men det redaksjonelle og praktiske arbeidet var redaktørens ansvar.

Billedkatalogen Kraftverk - bilde, skulptur, keramikk NO 1 i 2005 var et samarbeid med Amalie Skrams hus, Fredheim kurs- og aktivitetssenter og Vågsbunnen fellesatelier. 84 bidrag av 34 bidragsytere med foto av ulike objekter innen maleri, skulptur og keramikk ble synliggjort i den første katalogen som også hadde artikler av Hilde Skjeggstad - billedkunstner, Gunnar Danbolt - professor i kunsthistorie samt Finn Skårderud - psykiater, forfatter og professor i helse- og sosialfag.

Billedkatalogen Kraftverk - bilde, skulptur, keramikk NO 2 i 2007 var et samarbeid med Amalie Skrams hus, Fredheim kurs- og aktivitetssenter, Vågsbunnen fellesatelier, 31 B i Oslo og Støtte- og Kontaktcenteret i København. 100 bidrag av 40 bidragsytere med foto av ulike objekter innen maleri, skulptur, keramikk, tekstil, metall, grafikk, foto og tegning ble synliggjort i den andre katalogen. Katalogen inneholdt også artikler av poet og scenekunstner Fanny Holmin, regissør og kunstnerisk leder for Transiteatret i Bergen Tore Vagn Lid, spesialist i klinisk barne- og ungdomspsykologi og master i kunsthistorie Wenche Koldingsnes samt en dialog mellom kunstneren Øyvind Pål Farstad og medieviteren Grethe Melby. Alle invitert til tankesprang - til å skrive en artikkel og fabulere omkring hvor viktig det er å benytte sine kreative språk.

Katalogene er til salgs via NORLI på Torgallmenningen, Amalie Skrams hus, Fredheim kurs- og aktivitetssenter samt via nettsidene.

Vedlegg 2: Billedkatalogen Kraftverk No 2

Orientering om status for Ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *La flere, uavhengig av skillet etablert/uetablert få anledning til å vise egne arbeider*
Gjennomført ved hjelp av billedkatalogene jf. plan – utstillinger ivaretatt av Amalie Skrams Hus, Galleri VOX og Fredheim.
- *Samarbeide med private gallerier om én eller flere utstillinger gjennom året. Stafett mellom galleriene?*
Byens private gallerier er forbeholdt profesjonelle utøvere.
- *Engasjere en egen prosjektkoordinator på billedkunstfeltet*
Prosjektleder har ivaretatt dette feltet.
- *Etablere eget galleri og atelier i samarbeid med Aetat Arbeidsrådgivning*
Galleri Vox er etablert i samarbeid med AETAT og FRETEx pr. januar 2005.
Prosjektleder har sittet i referansegruppen til prosjektet.
- *Særskilte tiltak i forhold til barn og unge*
I startfasen nå - i regi av kulturkontorene lokalt.

4. Scenekunstfeltet

Hovedsatsingene innen scenekunstfeltet har vært teatergruppen for barn og unge i Åsane, og teatergruppen for voksne på Amalie Skrams Hus. I teksten under går ordet til teaterinstruktørene som har ledet gruppene, for å gi et innblikk i måten de har arbeidet på samt i forhold til resultat og utbytte for deltakerne:

Teaterinstruktør Marianne Løseth ble, etter anbefaling fra Bergenhus og Årstad kulturkontor, leid inn for å lede en gruppe for barn og unge i Åsane samt voksengruppen på Fredheim. Hun leder teaterøvelsene og har utviklet stykker og sketsjer i samarbeid med deltakerne. Grunnleggende teaterøvelser, respekt, likeverd, egenverd og trygghet i gruppen har vært viktige elementer i teatergruppens arbeid.

"4 april, på Dialogkonferansen i Troltsalen, viste FRIENDS forestillingen "De to vennene som skulle på konsert" for første gang. De fremførte et stykke de selv hadde laget og som var skrevet av en av deltakerne. (...)Kunstnerisk kan man nok ha ulike meninger om valg av stykke, men for gruppen var dette et klart valg. Her fikk de spille hva de ønsket der og da - de fikk forme sine egne karakterer og påvirke egne tekster.

I etterkant av Dialogkonferansen, viste gruppen forestillingen på kulturkontoret - og på Lyshovden skole i Fyllingsdalen.

Jeg har fulgt ungdommene på det lengste i 2 år, og ser en utvikling som har gjort de mer sikre på seg selv, trygge på hverandre og de tør mer enn da de begynte. Dette gjelder alle som har vært inno. (...) Jeg opplever å se en gruppe ungdommer som er mer disiplinerte, mer målrettet og stolte av seg selv, og over hva de kan få til. I gruppen har de også fått flotte vennskap.

Marianne Løseth
instruktør i Friends

Lars Voss Sørhus ble leid inn via Vestlandske teatersenter til å lede teatergruppen for voksne på Amalie Skrams hus:

"Jeg erfarte at mange av deltagerne opplevde det å få være med på å utvikle ideer og skrive tekster som positivt. I ikke minst det å stå på scenen og få positiv tilbakemelding, er med på å styrke selvbildet. Teateret er samarbeidets kunst, i den forstand av alle er avhengig av alle hele veien. Man blir stilt krav til igjennom at de andre trenger deg på øving. For å kunne gjennomføre nummeret sitt, man må lære å samhandle og stole på hverandre på scenen, og man opplever spenning, nervøsitet og suksess sammen! Dette er verdifullt for alle

mennesker, uansett hvilken tilstand man er i."

Lars Voss Sørhus

Instruktør for teatergruppen på Amalie Skrams Hus

Medlemmer av teatergruppen på Amalie Skrams hus dramatiserte og framførte deler av sitt repertoar på lanseringsarrangementet til Kraftverk nr 26 på Landmark.

Fredheim kurs- og aktivitetssenter arrangerte teaterlek 3 ganger i løpet av høst 2008.

Teatergruppen på Amalie Skrams Hus stoppet opp høst 2008 grunnet manglende forpliktende deltakelse. KKPH vil prøve en ny vri i 2009.

FRIENDS fortsetter i 2009 i regi av Arna og Åsane kulturkontor.

I prosjektplanen ble det skissert et ønske om å etablere en egen scenekunstgruppe etter modell av arbeidet med redaksjonen til tidsskriftet Kraftverk.

En redaksjon vurderer innsendte bidrag, slik som til tidsskrift og billedkatalog, og avgjør hvorvidt tekster eller bilder skal antas. Dette lar seg vanskelig gjøre innen scenekunst før en eventuelt har et utvalg å vurdere ut ifra – til en eventuell oppsetning eller festival.

Prosjektet valgte derfor å opprette en Kompetansegruppe for scenekunst med aktører fra Transiteatret, Prøverommet /Teatergarasjen, DNS samt Vestlandske Teatersenter, instruktør fra teatergruppen Friends i Åsane og prosjektleder KKPH.

Kompetansegruppen har fungert som diskusjonsforum i forhold til hvordan målgruppen kan nås med informasjon om ulike forestillinger samt som rådgivende jf. den/de instruktørene som arbeider direkte i tiltak.

På bakgrunn av kontaktene i Kompetansegruppen for scenekunst har man tilført prosjektet nye arenaer for opplesning av tekster, f. eks ved at man hadde forhåndslansering av tidsskriftet Kraftverk, med opplesning fra 3 skrivere, på Prøverommet i desember 2007. I tillegg har Vestlandske teatersenter formidlet instruktører til flere av tiltakene/kursene. Av ulike årsaker ble der ikke avholdt møter i Kompetansegruppen for scenekunst i 2008 men arbeidet gjenopptas vår 2009.

Orientering om status for ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *Legge til rette for at flere får oppleve scenekunst, uavhengig av inntekt og funksjonsnivå (modererte billettpriser med mer)*
Det er pr. dags dato avtale med Teatergarasjen, Prøverommet og DNS om rabatterte billetter og formidling f. eks til generalprøver. Det er også arrangert kurs for voksengruppen i samarbeid med Fredheim kurs- og aktivitetssenter, Amalie Skram hus og Vestlandske Teatersenter.
- *Opprettholde samarbeidet med Den Nationale Scene om arenaer og arrangement som tangerer problemstillinger i prosjektet*
Prosjektet har av praktiske årsaker fra 2005 valgt andre arenaer enn DNS for arrangement og forestillinger.
- *Utvikle samarbeid med skuespillere og dansere i Bergen, knyttet til enkeltforestillinger og som ressurser i det sjangerovergripende arbeidet.*
Prosjektet har knyttet kontakt med skuespillere og instruktører, kun få dansere da det foreløpig ikke har vært etterspørsel etter dansere.

- *Utvikle én forestilling i året i samarbeid mellom etablerte scener/utøvere og uetablerte skribenter, skuespillere, musikere, komponister eller andre*
Flere sketsjer er produsert og framvist på Amalie Skrams Hus, Fredheim og Landmark. To ulike forestillinger er produsert av ungdomsgruppen FRIENDS i Åsane - totalt 5 visninger.
- *Etablere en egen scenekunstgruppe etter modell av arbeidet med Kraftverk*
En kompetansegruppe for scenekunst er opprettet.
- *Spesielt prioritere barn og unge i arbeidet med scenekunst*
Barn/unge er den gruppen det foreløpig har vært jobbet mest med innen scenekunst i prosjektet - spesielt gjelder det ungdomsgruppen FRIENDS i Åsane, men også kulturkontoret i Bergenhus har hatt teatertilbud til barn/unge i målgruppen.

5. Musikkfeltet

Ansettelse av musikkoordinator i 2008 gir prosjektet mulighet til å tilrettelegge for flere aktiviteter innen musikk. Blant annet ble det, i 2008, arrangert minikonsert med musikerne Snorre Bjerck og Ole André Farstad på dagsenteret Gnisten og Treffstedet i Fyllingsdalen samt en større konsert med Ole Hamre m/band 4. desember i Fensalen på Bergen Internasjonale kunstsenter (BIKS).

Det har hele tiden vært, og er, et aktivt musikkmiljø knyttet til Amalie Skrams Hus. Amalie Skrams hus er en konstruktiv samarbeidspartner og også stedet hvor det rekrutterer flest deltakere til prosjektets ulike kurs og aktiviteter. Prosjektet har blant annet arrangert workshop med Fanny Holmin og Dj Barabass på Amalie – med kombinasjonen tekst/musikk i fokus. Dette resulterte i egne innspillinger for deltakerne.

Det er også en kontinuerlig dialog med medlemmene av Amalie Skrams hus for å utvikle flere tiltak på feltet - noe som blant annet har ført til kurs i låtskriving og studioarbeid. Låtskrivingskurs arrangeres på Amalie Skrams hus - studiokurs i profesjonelt lydstudio.

Prosjektet er kjent med at deltakelse i disse kursene har vært medvirkende årsak til utgivelse av cd med selvkomponert tekst og musikk ved Amalie Skrams hus.

Sommeren 2008 startet prosjektet med 3 Nye Tankerom innen musikk. I Tankerom musikk får uetablerte musikere, sangere og amatører i prosjektets målgruppe arbeide sammen med profesjonelle musiker - i egne øvingslokaler eller studio. Dette har allerede ført til både innspillinger og oppdrag. (Mer info i Nye Tankerom kapittel 8.)

Lik scenekunst er det i prosjektplanen skissert et ønske om å etablere en egen musikkgruppe etter modell av arbeidet med redaksjonen til tidsskriftet Kraftverk.

Og lik scenekunst lar det seg vanskelig gjøre å opprette en redaksjon for musikk før en eventuelt har et utvalg å vurdere ut ifra.

Prosjektet valgte derfor først å opprette en Kompetansegruppe for musikk med aktører fra Bergen kulturskole, Amalie Skrams hus, avdeling psykisk helse Fyllingsdalen, BRAK, AKKS, Griegakademiet, Hordaland musikkråd, musikere, musikkoordinator og prosjektleder KKPH. Gruppemøtene startet i juni 2008 hadde sitt andre møte i desember s.å.

Kompetansegruppen har fungert som diskusjonsforum i forhold til hvordan man kan formidle informasjon og best tilrettelegge for målgruppen. Men også jf. felles utnyttelse av ressurser som f. eks øvingslokaler og instrumenter på AKKS eller i kulturskolen.

Griegakademiet holder konserter som er åpne for publikum og videreformidling på program kan på sikt samkjøres med KKPH. Det vil også være muligheter for å organisere at studenter holder konserter utenfor akademiet på for eksempel dagsentra.

Kompetansegruppens har vist seg å være et godt nettverk for utvikling og tilrettelegging av tiltak for prosjektets målgruppe.

I desember 2008 ble det også opprettet en redaksjon for Kraftverk musikk. Tanken er, i første omgang, å legge redaksjonens antatte musikkbidrag på prosjektets nettside.

Orientering om status for ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *Engasjere en egen koordinator på musikkfeltet*
Musikkoordinator ansatt på engasjement i 2008.
- *Opprette en egen musikkgruppe etter modell av arbeidet med Kraftverk*
Det er opprettet en kompetansegruppe for musikk samt en redaksjon i forhold til fremtidige utgivelser på nett og/eller ev cd.
- *Arrangere årlige konserter der uetablerte musikere/sangere og amatører spiller sammen med profesjonelle utøvere*
Iverksatt i 2008
- *Spesielle tiltak for barn og unge*
Iverksatt ved Fyllingsdalen og Laksevåg kulturkontor.

6. Museumsfeltet

Samarbeidet med museene ble iverksatt høst 2008. I første omgang med tilrettelagte omvisninger på Kunstmuseene og Sjøfartsmuseet. Ved overgang fra prosjekt til fast driftstilbud vil tilbudet utvides til også å gjelde flere museer, samlinger og gallerier i Bergen og omegn.

Museum - omvisninger høst 2008.

Troldhaugen 6. november kl.13.00 v/Eilif B. Løtveit

Vestlandske kunstindustrimuseum 27. november kl.13.00 v/Kari Skarprud Pettersen
Sjøfartsmuseet – når det gjelder omvisninger på Sjøfartsmuseet så tar treffstedene direkte kontakt med museet for omvisning i mindre grupper.

Omvisningene har vært gratis for deltakerne.

Orientering om status for ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *Benytte museene som arenaer for foredrag/debatter, konserter og forestillinger*
Prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse har foreløpig hatt behov for større plass jf. publikumskapasitet enn det museene kan tilby - på sikt er det dog ønskelig å kunne tilby minikonserter og foredrag/debatter for mindre grupper i forbindelse med omvisningene.
- *Utvikle et museumspass som gir gratis adgang til alle museene i Bergen for mennesker som er knyttet til prosjektet*

Styringsgruppen for prosjektet KKP H valgte å ikke iverksette dette tiltaket av hensyn til stigmatiseringsproblematikk.

- *Tilrettelagte omvisninger*
Tilrettelagte omvisninger iverksatt høst 2008.

7. Nye Tankerom – et prøveprosjekt i 2008.

Ideen bak Nye Tankerom var at mennesker i prosjektets målgruppe skulle få tilbud om å arbeide i kunstner eller musikers egne verksted/studio/øvingsrom.

Det ble derfor søkt kontakt med kunstnere og musikere som kunne tenke seg å arbeide i forhold til mennesker med psykiske helseplager - i egne verksted, atelier eller studio. Og det ble søkt kontakt med potensielle deltakere som kunne tenke seg å arbeide en dag i uken i kunstnerverksted eller musikkstudio.

Fokus for tiltak i KKP H sin regi er selve aktiviteten, det vil si å jobbe med kunstneriske og musikalske uttrykk - innen ulike genre og instrument. Hovedformålet er at mennesker med psykiske helseplager som kanskje ikke tidligere har hatt muligheten til selv å arbeide innen ulike kunstuttrykk - skal få tilgang til det og at det er profesjonelle aktører som skal stå for tilrettelegging, formidling og veiledning. Prosjektet søkte ikke etter terapeutene - men fagarbeidere innen ulike kunstneriske uttrykk. Kunstneren/musikeren er lærere og veiledere overfor deltakerne - innen sitt fagfelt.

Arbeidet foregår der hvor kunstnerne har verksted/atelier og musikerne har studio. Enten det nå er på USF, Askøy, Bønes, Jekteviken, C. Sundsgt. eller ISOTOP, alt etter hvilke kunstnere/musikere som søker seg inn til Tankerom.

Deltakersøk ble for inneværende prøveperiode sendt ut til det kommunale system, det vil si ansatte i avdeling psykisk helse samt Amalie Skrams hus og enkelte saksbehandlere i NAV. Det ble bedt om kontaktinfo og informasjon om hvilke uttrykk/instrument deltakerne ønsket å arbeide med.

Søk etter potensielt interesserte kunstnere og musiker ble sendt ut via Bergens organisasjoner og nettverk for kunstnere og musikere.

I løpet av sommer/høst 2008 tilrettela prosjektet for 7 Tankerom innen ulike kreative uttrykksformer. Hver av dem med 12 kursdager/øvninger.

3 musikere, 1 billedkunstner, 1 fotograf og 1 grafiker har til sammen arbeidet stabilt med 22 deltakere – i samlet gruppe fra 3 til 5 timer hver gang - 1 til 2 ganger i uken over ca 3 mnd.

Deltakerne betaler ikke for undervisning, men må selv betale reiseutgifter og, i noen tilfeller, materialkostnadene selv. Gruppene har 3 til 5 deltakere. 1 musiker har arbeidet kun med 1 deltaker.

Pr. dags dato har deltakere i hovedsak vært rekruttert fra Amalie Skrams hus, men også fra lokale dagsentra samt via NAV. Men det er også deltakere som ikke vanligvis benytter tilrettelagte treffsted for mennesker med psykiske helseplager.

Tankerom har kanskje for kort drift til å kunne verifisere at dette er helt fantastisk - men tilbakemeldingene hittil tyder på at prosjektet har truffet *noe* svært viktig – og det ser ut som

om det å få *muligheten* til å arbeide med noe man har *lyst* til – i sitt interessefelt, oppleves som svært positivt. Samtidig gir deltakerne tilbakemeldinger på at de får utviklet sine evner og tilegnet seg nye ferdigheter innen det kreative uttrykket de har valgt. I tillegg får flere også mulighet til å *synliggjøre* det som skapes. Blant annet så resulterte Tankerom maleri i en utstilling på Amalie Skrams hus med arbeider som ble skapt i løpet av den prosjektperioden.

Arbeidet i KKPH handler i stor grad om å synliggjøre og fokusere på enkeltmenneskers evner, ressurser, interesser og engasjement framfor sykdom og mangler. I den tankegangen ser det ut til at prosjektet treffer noe viktig hos dem som deltar.

Nedenfor gjengis, med tillatelse fra avsender, en e-post fra en av deltakerne i Tankerom-musikk:

Hei

Jeg har hele tiden tenkt å skrive til deg og gi tilbakemelding på samspill-prosjektet med Dan Sunhordvik. Tiden i sommer har bare flydd. Dette har vært en særdeles fin sommer for meg. Det nye tankerommet har bidratt sterkt til min positive vekst. Jeg kan ikke få rost dette nok. Jeg har allerede lært masse om samspill og jeg opplever samspill på to plan: Jeg får lære både å musisere med andre og dessuten får jeg øvet meg masse i samspill med andre mennesker og få til å fungere med ulike og ikke bli skremt og flykte fra det som før var umulig for meg å få til. Det rent sosiale som er ganske krevende. Kursene gjennom dere som er både skrivekurs og låtskriverkurs og nå samspill har vært svært nyttig for meg. Jeg har større tro på meg selv og jeg boltrer meg i mine største interessefelt som er musikk og skriving og jeg har alltid følt meg hjemme på disse områdene. Uheldigvis fikk jeg ikke tatt utdanning på grunn av min psykiske helse og medfølgende dårlige selvtillit. Jeg er mest husmor, men litt mellom to stoler siden jeg er uføretrygdet. Men nok om det. Først og sist i denne sak så er jeg svært fornøyd med livet i dag og kursene er av vesentlig betydning for meg. Jeg håper virkelig at dette kan fortsette å utvikle seg videre. Jeg må også nevne at det er veldig hyggelig på Verftet og det er fint at musikken er fellesnevner og ikke psykiatri.

Vennlig hilsen Turid-Alice Berg Andersen

I tillegg til eget budsjett ble prosjektet KKPH tilført midler til Nye Tankerom tilsvarende 3 APS plasser over 3 mnd fra NAV via ALF A/S.

Nye Tankerom har hatt en arbeidsgruppe tilknyttet tiltaket. Denne gruppen har hatt som formål å drøfte innhold og informasjonsformidling om tiltaket samt tilrettelegging for kunstner/musiker og deltaker og resulterte, som tidligere nevnt, i 7 Tankerom i forsøksperioden høst 2008. I skrivende stund er det klart at der overføres midler fra NAV til Tankerom også for vår 2009.

Arbeidsgruppen består av representanter fra avdeling psykisk helse Fana, Amalie Skrams hus (2), ALF as, BRAK, USF og NAV samt prosjektleder.

8. Styrke kunnskapsfeltet

Prosjektplanen poengterer styrking av kunnskapsfeltet som et av områdene man skal prioritere å arbeide med innen prosjektet.

Et av spørsmålene er blant annet hvorvidt det er sammenheng mellom *opplevelsen* av livskvalitet på den ene siden og *tilgang* til egenaktivitet og deltakelse i kunstnerisk og kulturell aktivitet på den annen.

Deltakelse i kulturelle aktiviteter kan styrke mennesker - i sosialt samspill med andre og i møte med eget liv. Kunst kan gi opplevelser og erkjennelser som er utfordrende og provoserende - men kunst kan også være en kilde til stille refleksjon, erindring og gjenkjennelse og gi mennesker ny innsikt og forståelse av en selv og den verden man lever i.

Arbeidet med å bidra til styrking av kunnskapsfeltet har hatt høy prioritet siden 2005. Informasjon om prosjektet formidles i ulike sammenhenger, ved oppsøkende virksomhet på dagsentra og treffsteder for mennesker med psykiske helseplager eller på interne og eksterne møter samt konferanser.

Prosjektet er også arrangør/samarbeidsarrangør ved konferanser og kongresser innen feltet. Og det gjennomføres deltakerundersøkelser både for å spre informasjon og for å innhente viktige tilbakemeldinger.

Konferanser og kongresser

Prosjektet har prioritert å arbeide med kunnskapsfeltet og har sett det som viktig å synliggjøre ulike tiltak/prosjekter og samarbeidsmodeller på tvers av fag i krysningsfeltet mellom fagområdene kunst/kultur og helse/psykisk helse.

KKPH har derfor siden 2005 vært idéutvikler, ansvarlig for programutforming og samarbeidsarrangør for flere konferanser/ kongresser i samarbeid med Faglig forum for helse- og sosialtjenesten. www.ffhs.no hvor ulike tema innen kunst, kultur, helse/psykisk helse har vært belyst.

Prosjektet har et ønske om tilrettelegge for bedre kommunikasjon og informasjonsflyt på tvers av tradisjonelle sektorgrenser og fagområder. Ved bedre samarbeid på tvers av fag håper man at man på sikt kan tilrettelegge bedre tilbud for mennesker med spesielle behov. I egen kommune er det derfor invitert til møter med kultursjefer og enhetsledere i avdeling psykisk helse, samt til møter med kulturkontorenes og psykisk helse avdelingens fagansvarlige for barn og unge. I tillegg ble det invitert til Dialogkonferanse på Troldhaugen i april 2008.

Arbeid innen kunst har egenverdi og egenart basert på kunst- og kulturfaglige kriterier og har stor verdi for alle mennesker. Det er derfor viktig med tilrettelegging til dem som ikke kan delta i ordinære kulturtilbud. Et menneske som er avhengig av rullestol kan møte fysiske hindringer i møte med utstillingsrom, konserthaller og teater som ikke er tilrettelagt for rullestolbrukere. Mennesker med psykiske lidelser møter andre hindringer. Hvis vi anser kunstnerisk og kulturell virksomhet (tilgjengelighet, deltakelse, egenaktivitet) som velferdsgoder for alle mennesker så bør det også tilrettelegges slik at flere skal kunne få mulighet til å delta - som publikum eller ved egenaktivitet.

Fra invitasjonsbrosjyren til dialogkonferansen på Troldhaugen.

Prosjektet KKPH var også idéutvikler og ansvarlig for programutforming, i samarbeid med FFHS kongressen Kunst, kultur og psykisk helse: *På sporet av et helt liv?* som ble arrangert i Stavanger 14. - 16. april 2008. Ansvarlige for kongressen var:

Kulturdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, Fylkesmannen i Rogaland, Rogaland fylkeskommune v/kulturavdelingen, Norsk kulturforum www.noku.no, kommunene Stavanger, Sandnes og Klepp samt Bergen kommune ved prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse. Faglig Forum for helse- og sosialtjenesten www.ffhs.no er praktisk/teknisk arrangør og tilrettelegger.

Konferansene, som var nasjonale, har vært viktige arenaer for kunnskapsformidling og nettverksbygging innen krysningsfeltet kunst/kultur og helse/psykisk helse. Prosjektet har mottatt mange positive tilbakemeldinger på fokus og innhold og anser dette opplysningsarbeidet til å ha vært god tidsinvestering i det å styrke kunnskapsfeltet på området.

Ved Psykisk helse kongressen i Trondheim i 2007 fikk prosjektet anledning til å overrekke statsminister Jens Stoltenberg et eksemplar av billedkatalog No1 samt tidsskriftet Kraftverk. Hennes Majestet Dronnings Sonja fikk billedkatalogen i gave av Amalie Skrams hus ved sitt besøk der vår 2008. Dette er også eksempler på en viktig del av kunnskapsformidlingsarbeidet.

Det er viktig for prosjektet at også deltakerne er representert og deltakende i kunnskapsarbeidet. Både som deltakere på konferanser og kongresser, men også som innledere/foredragsholdere og i paneldebatter. Deltakerne ser tiltak, informasjon og fagkunnskap fra sin synsvinkel, og deres blick og deltakelse er viktig informasjon for å styrke prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse.

Brukerundersøkelse 2006.

Tilgjengelighet og hvilke ønsker deltakerne hadde innen kunst- og kulturtiltak var sentrale spørsmål da prosjektet i 2006 utførte en spørreundersøkelse i samarbeid med avdeling psykisk helse. Målgruppen for undersøkelsen var mennesker med psykiske helseplager som benyttet tilrettelagte treffsteder og/eller mottok tjenester fra Bergen kommune ved avdeling psykisk helse. Undersøkelsen ble utført via lokale treffsted og via psykiatriske sykepleiere som hadde direkte kontakt med enkeltpersoner i målgruppen.

Tilbakemeldinger fra systemet tilsier at undersøkelsen i praksis nådde ca 400 av kommunens tjenestemottakere. 90 respondenter ga tilbakemelding. Av disse er det en klar overvekt av kvinner over 45 år. Det er gjennomsnittlig mellom 6 og 8 personer i hver bydel som har svart på undersøkelsen. Det er viktig å merke seg at en stor gruppe respondenter ikke har oppgitt hvilken bydel de tilhører, slik at det reelle tallet er noe høyere. Åsane skiller seg ut som den bydelen med flest respondenter.

Dersom vi ser på hvilke tilbud respondentene ønsker, er det størst interesse for tegne- og malekurs (totalt 35), musikk (totalt 26), og keramikk (totalt 26). Minst interesse er det for teater (totalt 11) og tekstkurs (totalt 17).

Om lag halvparten av respondentene i hver bydel synes det er greit å delta på kurs i sentrum. I Åsane bydel uttrykker et flertall at de ønsker kurs tilrettelagt i egen bydel. Bare 12 respondenter oppgitt at de trenger følge til kurstilbud. (Åsane 6 personer, Bergenhus 1, Fyllingsdalen 1, Fana 2, Laksevåg 1, Årstad 1)

Tilbakemeldingene på spørreundersøkelsen ble brukt som grunnlag for kursvirksomhet. Det er ønskelig å utføre en ny brukerundersøkelse i 2009.

Deltaker- og kunstner/tilretteleggerundersøkelse 2008

I forbindelse med utarbeidelse av rapport for prosjektperioden 2005 – 2008 ble det utført en spørreundersøkelse blant deltakere i ulike tiltak i prosjektet samt blant kunstnere og tilretteleggere.

Undersøkelsen ble sendt ut som e-post til prosjektets nettverk i slutten av august, med svarfrist fram til 17. september 2008. Det var to ulike skjema, et rettet mot deltakere og et rettet mot kunstnere/tilretteleggere/oppdragstakere.

Både deltakere og kunstnere/tilretteleggere ble spurt, på generelt grunnlag, etter opplevelser og erfaringer med KKPHs ulike tiltak. Innkomne svar gir nyttig informasjon for planlegging av videre drift.

Prosjektet mottok 15 tilbakemeldinger fra deltakere og 14 tilbakemeldinger fra kunstnere og tilretteleggere.

Om tilbakemeldingene:

I stor grad har det kommet inn positive tilbakemeldinger. Deltakerne uttrykker gleden over å arbeide med og delta i prosjektene. Det som fremheves er at det er inspirerende, gir mening, er kunstnerisk utviklende, og har ringvirkninger for hverdagen generelt å ta del i aktiviteter der fokuset er kunstnerisk arbeid.

Dette kom fram fra deltakerne;

- konstruktivt med konkrete tilbakemeldinger på tekster
- gir opplevelser og åpner nye veier for erfaring og læring
- ga håp og selvtillit
- positivt at det er det kunstneriske uttrykket som binder en sammen
- fint at en selv kan være med å forme timene/møtene
- godt at det er spesielt tilrettelagt, oppleves som ”trygt”
- flott at det er et profesjonelt opplegg
- stor betydning for den kunstneriske utvikling
- positivt å bli eksponert ut ifra ens kunstneriske uttrykk

Kunstnere og tilretteleggere gir blant annet tilbakemeldinger på;

- tilbudet treffer deltakerne godt, spesielt på grunn av at deltakerne selv inviteres med til idédugnad (jf. prosjektets grunntanke om brukermedvirkning) sammen med kunstnere og hjelpere
- synliggjør og inkluderer dem som *står på utsiden*
- gjør deltakerne *deltakende* i samfunnet
- gir deltakerne et differensiert og profesjonelt tilbud
- motiverer til, på sikt, å kunne delta på ordinære kulturelle arenaer
- gir de som går utenfor allfarvei et talerør (jf. tidsskriftet Kraftverk)
- gir egenverdi og styrker selvbildet og selvtillit
- gir felleskap jf. det at det er interessen som binder en sammen
- positivt med et ansvarliggjort samarbeid mellom avdelingene

Prosjektet har også mottatt en rekke konstruktive tilbakemeldinger når det gjelder drift og tilgjengelighet samt gjennomføring, tilrettelegging og praktiske detaljer som er nyttige for administrering i videre drift. Spesielt gjelder dette at man må sikre at informasjon om kurs og aktiviteter når ut til flere potensielle deltakere. Det gjelder også bedre distribusjonen og salg av produktene (tidsskrift/katalog). Prosjektet mottok kun 1 tilbakemelding på at informasjonen kunne vært bedre.

Vedlegg 1: Utvalgte tilbakemeldinger fra deltakere og kunstnere/tilretteleggere

Nettsider

Lansering av nettsiden www.kraftverkprosjekt.com skjedde i juni 2007. Arbeidet med nettsidene hadde utspring i vedtaket til styringsgruppen vedrørende tidsskriftet Kraftverk, om å gå over fra fire trykte utgivelser til to trykte og to nettbaserte utgivelser årlig. Det ble da naturlig å lage et nettsted for hele prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse, der nettutgavene av tidsskriftet Kraftverk var integrert. Av flere årsaker valgte prosjektet å opprette et nytt nettsted utenfor kommunens eget nettsted. Dette først og fremst i forhold til gjenkjennelighet og tilgjengelighet for målgruppen. Nettadressen www.kraftverkprosjekt.com er enklere for leserne på den måten at man slipper man å lete gjennom mange kommunale sider for å finne den informasjonen man søker.

Nettsideløsningen gjør det også mulig for prosjektleder, musikkoordinator og redaktør å foreta egne nyhetsoppdateringer. Den innehar en abonnementsordning for nyheter om prosjektet, samt bestillingsside for produkter (katalog og tidsskrift). Målet er at nettsiden skal være en aktiv side med flotte tidsskrift samt lett tilgjengelig informasjon om prosjekter, kurs, lanseringer, konferanser osv. Nettsiden er under kontinuerlig utvikling, blant annet vil den på sikt inneholde en egen underside med presentasjon av skrivere, samt en engelsk kortversjon. Nettsiden når ikke bare deltakere i prosjekter i regi KKP, men er også en svært lett tilgjengelig informasjonskanal for å spre kunnskap om prosjektet både regionalt og nasjonalt, innenfor ulike fagområder.

Foredrag

Som en del av kunnskapsformidlingen har prosjektleder, redaktør og musikkoordinator holdt en rekke foredrag og innlegg på ulike arenaer.

Prosjektleder: Intern info ulike dagsentra, Konferanse KKP 2006, Kulturuke Bjørgvin DPS, Haugesund, Rosendahl, Psykisk helse kongress Trondheim 2007, Dialogkonferanse Troldhaugen 4.april 2008, Kunst, kultur og psykisk helse kongress Stavanger 14.-16. april 2008 + Stedfortredende kongressleder for Finn Skårderud, Vilje viser vei høst 08, Fylkesmannens Haustkonferanse 08

Redaktør: Innlegg på Dialogkonferanse Troldhaugen 4.april 2008, Kunst, kultur og psykisk helse kongress Stavanger 14.-16. april 2008. Informasjonsmøte på Amalie Skrams Hus.

Musikkoordinator og redaktør: Informasjonsmøter på alle kommunale dagsentra. (I Ytrebygda valgte de å legge informasjonsmøte til et bofellesskap.)

Orientering om status for ønskede tiltak jf. vedtak av 300505 sak 127-05 i Bergen bystyre:

- *Etablere et "eget fag" knyttet til feltet kunst og psykisk helse*
Styringsgruppen valgte å ikke prioritere dette i prosjektperioden. Man prioriterte å utvikle planens ulike genrefelt i tillegg til tidsskriftet Kraftverk.
- *Opprette en ressursbase av kunstnere og andre, i samarbeid med Aetat for forlags-, galleri-/studio- og ateliervirksomhet*
Prosjektet har en ressursbase av interesserte kunstnere, musikere, fotografer, grafikere, dansere m. flere som ønsker å arbeide med målgruppen. Prosjektet har også etter hvert opprettet en ressursbase av deltakere som ønsker å delta med bidrag (være seg opplesninger, musikalsk innslag, utstillinger m.m.) i ulike typer arrangement og tilstelninger.
- *Arrangere årlige konferanser i samarbeid med Edvard Grieg Museum / Troldhaugen med aktuelle problemstillinger knyttet til prosjektet, sjangerstyrt og/eller overskridende – lokalt, regionalt eller nasjonalt fokus og målgruppe kan variere*
Prosjektet har vært arrangør og samarbeidsarrangør for årlige konferanser fra 2005 til og med 2008. De fleste konferansene/kongressene krevde større plass enn det Troldhaugen kunne tilby av publikumsplasser. De har derfor vært lagt til SAS hotellet på Bryggen. Se www.kraftverkprosjekt.com/kunnskap/ for mer info om program for disse konferansene. Se tidligere henvisning
- *Arrangere egen konferanse i forhold til barn/unges psykiske helse og kunst/kulturtiltak*
Ikke gjennomført.
- *Eget galleri. Dette kan tenkes drevet av utøverne selv. Sentralt plassert i byrommet, og der både etablerte og uetablerte utøvere stiller ut samtidig. Arbeidsledige kunstnere er, i samarbeid med utøvere innen billedkunst og keramikk, ansvarlige for etablering og gjennomføringen av virksomheten.*
Galleri Vox etablert i samarbeid med NAV og FRETEx som tiltaksarrangør pr. januar 2005. KKPH har vært med i styringsgruppen - senere i referansegruppen, fra oppstart til og med 2008.
- *Eget galleri/gallerirom i et allerede etablert galleri, der tersklene for å ta imot arbeider av uetablerte utøvere er lavere, enn ved framvisning av etablert kunst.*
Ikke prioritert jf etableringen av Galleri Vox. KKPH har prioritert billedkatalogen Kraftverk som visningsarena.
- *Videreutvikle dikt- og kortprosaantologien Kraftverk*
Kraftverk er videreutviklet - ny design samt 2 årlige nettutgivelser i tillegg til 2 papirutgivelser fra og med 2007.
- *Gjennomføre brukerundersøkelser i samarbeid med psykiatritjenestene og kulturkontorene*
2 brukerundersøkelser/deltakerundersøkelser gjennomført.

9. Barn og unge

Bystyret ba byrådet videreutvikle plan for kunst, kultur og psykisk helse i Bergen kommune til også i større grad gjelde for barn og unge, samt tilrettelegge for dette i tett samarbeid med fagkompetansemiljøer bl.a. ved barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling i Helse Bergen og kommunens egne kulturinstitusjoner som Kulturskolen og Barnas hus. Satsingen skulle søkes finansiert med statlige midler.

Regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse "Sammen om psykisk helse" fra 2003 fokuserer spesielt på betydningen av kunst og kultur i mennesker (les: barn og unges) liv. Kultur- og Kirkedepartementet var et av 7 departement som samarbeidet om planen.

I hovedmål 3 "Kunnskap og kompetanse i tråd med barn og unges behov" s.31 skrives det:

"Styrking av barn og unges utviklingsbetingelser og psykiske helse krever et helhetlig perspektiv i utvikling av kunnskap og kompetanse. Suksessfaktorene for å bidra til det er økt utvikling av samarbeidskompetanse hos personell og mer forskning hvor flere fagdisipliner og miljøer samarbeider. Alle arenaer hvor barn og unge befinner seg har ansvar for å bidra til utvikling av god psykisk helse. Dette kan bare oppnås når den enkelte tjenestegren ser sine bidrag i sammenheng med andres."

"Sammen om psykisk helse" poengterer betydningen av at barn og unge deltar aktivt i et kulturliv, slik at de får utviklet følsomhet, kreativitet og opplevelsesevne og at barn og unge gjennom kulturaktiviteter også lærer å samhandle med andre - med alt det positive det medfører.

I den videre utviklingen av prosjektet "Kunst, kultur og psykisk helse" i Bergen kommune poengterer prosjektplanen at man ønsker å inngå forpliktende tverrfaglig samarbeid på lokalt nivå, nær der hvor barn og unge bor, om iverksetting av spesielt tilrettelagte kulturtiltak overfor denne gruppen.

De lokale kulturkontor har kulturfaglig kompetanse og lang erfaring i tilrettelegging og gjennomføring av større og mindre kulturarrangement og kulturaktiviteter.

De lokale psykiatritjenestene har lang erfaring i å arbeide i forhold til brukergruppen hva voksne angår. Ansvar for barn og unge ble ikke tillagt avdeling psykisk helse før i 2004 - LOS koordinatorene (sentral koordinator + 8 lokale koordinatore) ble opprettet i 2005. (LOS koordinator = lokal samordningskoordinator.)

Det ble ansett som viktig at ressursene ble koordinert og at arbeidet i forhold til psykisk syke barn ble iverksatt i samarbeid og i samråd med barn, unge og deres familier.

Samarbeidet i forhold til barn og unge fikk en komplisert start.

Det ble avholdt møte med en arbeidsgruppe bestående av Barnas hus, Kulturskolen, kultursjef i Laksevåg/Fyllingsdalen samt sentral LOS koordinator i avdeling psykisk helse høst 2005, Helse-Bergen kunne ikke stille med representant før medio mars 2006. På samme tid sluttet sentral LOS koordinator i sin stilling og det ble ikke tilsatt etterfølger i samme funksjon. I løpet av 2006 sluttet også 5 av 8 lokale koordinatore og samarbeidet om arbeid overfor barn og unge ble ytterligere utsatt.

For "å komme i gang" - uavhengig av system startet prosjektet 11.september 2006 et forsøksprosjekt i Åsane - et teatertilbud til barn/unge i målgruppen med Marianne Løseth som

instruktør (Mer info om dette under scenekunstheltet). Erfaringene og utfordringene jf. ansvar og forpliktelser de ulike avdelingene seg imellom førte til at prosjektleder i desember 2006 tok initiativ overfor styringsgruppen til drøfting av skriftlig forpliktende samarbeidsavtaler mellom lokale kulturkontor og avdeling psykisk helse i tilhørende bydeler.

Vår 2007 mottok prosjektet en tilleggsbevilgning øremerket barn og unge og tiltak av ulik art ble iverksatt i regi av lokale kulturkontor. Der var dog fremdeles en del utfordringer tilknyttet dette arbeidet. Kulturarbeiderne strevde med å få kontakt med rett ansvarlig for barn/unge i avdeling psykisk helse og *når* de kom gjennom så opplevde kulturarbeiderne at ansvaret for rekruttering av barn/unge *også* ble deres ansvar -i tillegg til innhold og tilrettelegging av aktivitet.

Vår 2008 forfattet derfor prosjektleder et forslag til en skriftlig avtale mellom avdelingene. Denne ble iverksatt som et forsøksprosjekt for høst 2008 - da som Pilot Bergenhus - en skriftlig forpliktende avtale som synliggjorde ansvar og forpliktelser for de to "partene" - Kulturkontoret Bergenhus/Årstad og avdeling psykisk helse Bergenhus. I videre drift av Kunst, kultur og psykisk helse vil der være avtaler mellom alle kulturkontor og deres respektive samarbeidspartnere i de tilhørende bydeler.

Det ble også utført en spørreundersøkelse overfor barn/unge i målgruppen av koordinatorene i avdeling psykisk helse i Bergenhus - etter modell av undersøkelsen overfor voksne fra 2006. Spørreundersøkelsen ble levert ut til 14 barn og unge i avdeling psykisk helse sitt nettverk. Her var både Bergenhus og Årstad involvert. Årstad bydel ble tatt med i samarbeidet ganske raskt etter at Pilot Bergenhus startet opp. I praksis betyr det at prosjektet er Pilot Bergenhus og Årstad.

Representantene fra avdeling psykisk helse kontaktet også barne- og ungdomsskoler i sine respektive bydeler, og distribuerte spørreundersøkelsen der, men fikk kun respons fra Møhlenpris skole.

Undersøkelsen fikk inn 12 svar. Av disse ønsket 4 å delta på fotokurs, 5 ønsket Kystkultur, 3 gitar/piano/elgitar, 4 tegne og malekurs, 1 skrivekurs og 2 teater/scenekunst. (Svarskjemaet la opp til at man kunne ønske flere alternativ).

Samarbeidsgruppen konkluderte jf. resultat fra på undersøkelsen at kurs i filmproduksjon og Kystkultur var mest aktuelt. (De som hadde valgt tegne/male kurs hadde i tillegg ønsket kystkultur og foto/film).

Idet kursene startet meldte 6 deltakere seg på filmkurset. En av disse var registrert i Årstad bydel, og to rekruttert via Møhlenpris skole. Kystkulturkurset hadde 10 påmeldte. 5 rekruttert fra Bergenhus bydel, 2 fra Årstad bydel, i tillegg 3 rekruttert direkte fra Møhlenpris skole.

Tverrfaglig samarbeid kan være utfordrende. For å danne engasjement, god utnyttelse og samordning av ressurser om felles prosjekt på tvers av fag er det viktig med kunnskap om hverandres fagfelt og arbeidsoppgaver, felles kunnskap om definerte mål og målgruppe samt konkret og synlig (gjerne skriftlig) fordeling av ansvar og arbeidsoppgaver, det vil si; *hvem gjør hva*.

Veien har vært lang og kronglete, men høsten 2008 er samarbeidstiltak overfor målgruppen barn/unge iverksatt i regi av alle kulturkontor - i samarbeid med de respektive avdelingene psykisk helse.

Bergenhus/Årstad

Kystkulturkurset, i regi av kulturkontoret i samarbeid med avdeling psykisk helse, var et tilbud over 3 helger i september/oktober. Filmkurset, med opplæring i bruk av video/filmkamera med profesjonelle filmfolk, gikk høsten 2008. Ferdige kortfilmer ble vist i Magnus Barfot 11. desember og filmene kan også ses på You Tube. Nevnte aktiviteter kom i stand på bakgrunn av ønsker spesifisert i brukerundersøkelsen.

Fana/Ytrebygda

Aktivitetkvelder på Gnisten Aktivitetssenter på Nesttun, ordinært treffsted for voksne. Diverse aktivitetstilbud som besøk i kunstneratelier og juleverksted til ungdom i alderen 13 - 16 år. I gjennomsnitt 5 deltakere. Samarbeid mellom kulturkontoret og avdeling psykisk helse i Fana.

Aktivitetkvelder på Fanatorget, ordinært treffsted for voksne. Diverse aktivitetstilbud som matkultur, foto, juleverksted og tur til Selsvik gård. 7 til 10 deltakere. Samarbeid mellom kulturkontoret og avdeling psykisk helse i Ytrebygda.

Fyllingsdalen/Laksevåg

Ukentlig musikkverksted for ungdom i målgruppen i Ungdommens hus på Laksevåg, lørdagsklubbtilbud for barn med autisme (og deres familier) i kultursalen i Loddefjord (tiltaket rekrutterer barn utover tilhørende bydelsgrenser). Fritidsklubb i regi av Team barn og unge i Laksevåg bydel - kulturkontoret formidler instruktører.

Arna/Åsane

Teatergruppen FRIENDS fortsatte høst 2008 i regi av Arna/Åsane kulturkontor men driften ble flyttet til UA82 ungdomskulturhuset. Kulturkontoret markerte også Verdensdagen for psykisk helse 10. oktober på Kulturhuset i Åsane og på Garnes ungdomsskole i Arna - sistnevnte et fellestiltak rettet mot begge ungdomsskolene i Arna. I tillegg har det vært arrangert tegne- malekurs og utstilling.

De 4 lokale kulturkontorene, som hver omfatter to bydeler (jf. tidligere bydelsmodell) er organisert med ansvar for kulturtilbudet til respektive bydeler - avdeling psykisk helse er fremdeles organisert ut fra *tidligere* bydelsmodell.

Kulturkontoret i Arna/Åsane har således ansvar for kulturtilbud i de to respektive bydelene og tilsvarende med Fana/Ytrebygda, Bergenhus/Årstad og Fyllingsdalen/Laksevåg.

For 2008 ble det overført kr. 400 000,- til bydelskulturkontorene øremerket tiltak/aktiviteter overfor målgruppen barn/unge med psykiske helseplager. Midlene skulle planlegges/koordineres sammen med avdeling psykisk helse og ev. oppvekst vedrørende rekruttering. Kulturkontorene var ansvarlige for at midlene ble benyttet i tråd med prosjektet KKPHs idégrunnlag om å arbeide "ut ifra et kunst- og kulturfaglig perspektiv - og gjennom dette arbeidet bidra til å synliggjøre og fokusere på menneskers ressurser, interesser og engasjement istedenfor sykdom og mangler".

3 av kulturkontorene har valgt å tillegge arbeidsansvaret til fagkonsulenter som har hovedansvar for tilrettelegging av tilbud til psykisk utviklingshemmede, Arna/Åsane har lagt dette arbeidet til kulturkonsulent som har generelt fagansvar for tilbud til barn og ungdom samt kulturformidlingsprosjekt barn/unge.

Ansvar for implementering av *samarbeidet* i avdeling psykisk helse er tillagt koordinatorene for barn og unge samt koordinatorene for støttekontakter og besøkshjem.

Noe av utfordringen heri ligger i det at det kun overføres midler øremerket *tiltak og aktiviteter* - ikke midler til nytt *personell* eller til *opplæring/kurs* for eksisterende personell. Arbeidsoppgaver tilknyttet det å tilrettelegge for samarbeid på tvers av fag og det å finne rette kursholdere til ønskede kunstneriske og kulturelle aktiviteter kommer som en ekstraoppgave på arbeidsmessig allerede hardt belastede kulturkontor. Det å arbeide tverrfaglig krever at fagansvarlig på kulturkontorene også tilegner seg kunnskap om psykisk helse - utover generell kunnskap. Og - at fagansvarlige samarbeidspartnere innen avdeling psykisk helse tilegner seg kunnskap om kunst- og kulturarbeid og hva dette innebærer i praksis.

10. Deltakermedvirkning

Brukermedvirkning – enten det er på system-, eller individnivå – innebærer at brukeren er med på å utforme tilbudet sammen med fagfolk

En bruker er en person som benytter seg av relevante tjenester i en eller annen form. I Plan for brukermedvirkning defineres bruker som en person som har behov for eller nyttiggjør seg tjenester innen psykisk helsefeltet.

Brukermedvirkning er et sentralt tema i Opptappingsplanen for psykisk helse (1999-2008). Evaluering av Opptappingsplanen viser at dette arbeidet ikke er godt nok ivaretatt, og at brukermedvirkning er en forutsetning for at målene i opptappingsplanen for psykisk helse nås. Brukere har rett til å medvirke, samtidig som brukermedvirkning har en egenverdi, en terapeutisk verdi og er et virkemiddel for å forbedre og kvalitetssikre tjenestene. Målet er god brukermedvirkning på individnivå, systemnivå og politisk nivå.

Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet, og er dermed ikke noe tjenesteapparatet kan velge å forholde seg til eller ikke. Det er også et virkemiddel på flere nivå. Blant annet kan brukermedvirkning bidra til økt treffsikkerhet i forhold til utformingen og gjennomføringen av både generelle og individuelle tilbud.

Kilde: www.helsedirektoratet.no

Prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse har sett det som særdeles viktig at brukerne (som heri benevnes som deltakerne) er med på å utforme tilbudet i prosjektet – i samarbeid med prosjektledelse og i de ulike gruppene.

I driften av prosjektet er man bevisst på deltakernes deltakelse og anser det som essensielt for prosjektets kvalitet og seriøsitet at målgruppen – de som prosjektet er ment for, er med i avgjørelser og utvikling av prosjektet. Prosjektets deltakere er viktige samtalepartnere underveis i utviklingen av prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse på alle områder.

Prosjektet har deltakerrepresentasjon i Styringsgruppen (fra 2007), Strategi- og rådgivningsgruppen (fra 2006), i redaksjonen for tidsskriftet Kraftverk (fra 2001), i redaksjonen til billedkatalogen Kraftverk (fra 2005), i kompetansegruppene og i arbeidsgruppen for Nye Tankerom.

Prosjektets deltakere, skrivere, musikere og andre deltar selv med opplesninger, musikk og ulike innslag – f.eks. ved lanseringsarrangement og tilstelninger som konferanser og kongresser hvor prosjektet har vært samarbeidsarrangør. I tillegg har KKPH en *bank* av deltakere som har meldt at de ønsker å delta, formidles til konferanser, arrangement m.m.

2 til 3 skrivere har deltatt med opplesninger av egne tekster på alle lanseringsarrangement for tidsskriftet Kraftverk fra og med 2007. Der var deltakerrepresentasjon i paneldebatt på Dialogkonferansen på Trolldhaugen og i en samtale *På scenekanten* – i kongressen Kunst, kultur og psykisk helse - på sporet av et helt liv i Stavanger 2008. I tillegg deltok prosjektdeltakere som informanter på parallellseksjoner, og som gjester på kongressen. Med innslag på fylkesmannens Haustmøte 2008 og på ulike lokale tilstelninger så som markering av Kulturuken på Bjørgvin DPS og markering av Verdensdagen for psykisk helse i regi av Åsane kulturkontor.

Flere av prosjektets skrivere og deltakerrepresentanter har selv orientert om Kunst, kultur og psykisk helse på informasjonsbesøk på dagsentra i Bergen.

Prosjektets deltakere er uunnværlige som tilbydere og idémakere, og hva angår innhold og utforming på tiltak. Flere kommer med innspill til nye kurs og aktiviteter underveis i samarbeidet. Ikke minst er de selvfølgelig viktige som deltakere i kurs og aktiviteter samt med tilbakemeldinger på hva som fungerer og hva som ikke fungerer i prosjektets tilbud.

11. Statistikk

Prosjektet har hatt en jevnt økende oppslutning siden oppstart, både jf. deltaker oppslutning men også jf. publikumsoppslutning på arrangement samt antall kunstneroppdrag.

Det foreligger ikke konkret statistikk jf. egenaktivitet, kunstneroppdrag, antall kunstnere og publikumsoppslutning fra før 2007 da det først var fra og med 2007 at denne type målinger ble innført.

Egenaktiviteten har økt fra 978 i 2007 til 1184 i 2008 (inkludert barn og unge tiltak som startet i 2007)

Kunstneroppdrag og publikumsbesøk ble først ført fra 2007 men en ser en solid økning bare på de to siste år.

Kunstneroppdrag har økt fra 63 i 2007 til 93 i 2008 – dette gjelder 43 kunstnere i 2007 og 57 i 2008.

Publikumsbesøk på arrangement som konserter, forestillinger og konferanser i prosjektets regi har økt fra 485 i 2007 til 1183 i 2008.

Statistikken viser blant annet at øremerkede overføringer til dagsentra jf. voksegruppen samt til kulturkontor jf. barn/unge gir tydelige resultat jf. økt deltakelse og opplevelsesmuligheter for målgruppen.

12. Samarbeid internt og eksternt

Internt i Bergen kommune

Styringsgruppen for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse.

Styringsgruppen for prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse besto fram til og med september 2006 av Kulturdirektør Bjørn Holmvik, Prosjektleder Audun Pedersen og prosjektleder Livelin Remme. Fra og med desember 2006 var kultursjef i Bergehus/Årstad og enhetsleder avdeling psykisk helse Bergenhus også en del av Styringsgruppen. Bakgrunnen for dette var blant annet å styrke eierforholdet til prosjektet på utøvende nivå. I tillegg ble 2 deltakerrepresentanter fra Amalie Skrams hus invitert med i Styringsgruppen fra januar 2007. Seksjonsleder Øyvor Johnson tok over som leder av styringsgruppen fra første møte i 2008.

Seksjon kunst og kultur og kulturkontorene.

Prosjektleder for Kunst, kultur og psykisk helse er ansatt i seksjon kunst og kultur.

Prosjektet er innlemmet i Bergen kommunes Kunstplan 2008 – 2017.

De 4 kultursjefene har, fra og med 2007, hatt ansvar for lokalt arbeid/utvikling av KKPH som en del av sin lederavtale. Foreløpig har det, i hovedsak, vært rettet mot tiltak i forhold til barn og unge. (Med unntak i Bergenhus bydel hvor man i 2007 iverksatte Kulturparaplyen til glede for mange deltakere. Der er også utnevnt ansvarlige medarbeidere ved hvert kulturkontor som iverksetter tiltak i samarbeid med ansvarlige (koordinatorene og saksbehandlere for støttekontakter/besøkshjem) for barn/unge innen avdeling psykisk helse.

Avdeling psykisk helse.

Alle 8 enhetsledere mottar informasjon om ulike tiltak direkte på e-post. De er også ansvarlig for å formidle tilbud og informasjon videre til rett ansvarlig i sitt system, slik som bofellesskap m.m. 3 enhetsledere er representert i ulike grupper i prosjektet; enhetsleder i Bergenhus er medlem av Styringsgruppen for prosjektet, enhetsleder i Fana er medlem i arbeidsgruppen for Nye Tankerom og enhetsleder i Fyllingsdalen er medlem i kompetansegruppen for musikk.

I tillegg til enhetsledere så er der opprettet gode kommunikasjonslinjer med dagsentra i bydelene. De mottar tilbud og informasjon på e-post og formidler videre til sine besøkende. Prosjektleder har også hatt møter med koordinatorene for barn og unge samt saksbehandlerne for støttekontakt og besøkshjem, - samlet og bydelsvis sammen med ansvarlig kulturmedarbeider ved kulturkontorene.

Fredheim kurs- og aktivitetssenter ved daglig leder Elsa Vevle.

Samarbeidspartner innen skrivekurs og teater tilbud til målgruppen. Langt de fleste skrivekursene i KKPH har vært lagt til Fredheim. De har årelang erfaring i å avholde kurs for målgruppen og tilføyde velvillig skrivekurs og teaterkurs i sitt tilbud.

Fredheim har også tilrettelagt for foto av maleri og objekter produsert ved huset og formidlet dette til redaksjonen for billedkatalogen Kraftverk.

ALF as - Senter for arbeidslivsforberedelse er et kommunalt eid aksjeselskap med formål å gi yrkeshemmede opplæring og arbeidsforberedende trening. ALF as, ved daglig leder er medlem av arbeidsgruppen Nye Tankerom. NAV sin finansiering av Nye Tankerom (tilsvarende 3 APS-plasser) tilføres prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse via ALF as.

Eksterne samarbeidspartnere

Strategi- og rådgivningsgruppen – består av interne og eksterne samarbeidspartnere og møtes to ganger i året for å diskutere ulike tema og utfordringer tilknyttet prosjektet. I gjennomsnitt møter 10/12 medlemmer. Hensikten med gruppen har vært å diskutere utvikling og utfordringer i prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse. Enkeltmedlemmenes fagkunnskap innen kunst- og helsefag samt deltakerrepresentantenes erfaringskunnskap er viktig for prosjektets videre utvikling.

Gruppen består av:

Nina Skurtveit, journalist; Fanny Holmin, poet og scenekunstner Therese Hauger/Bergen bymuseum, Bergmund Waal Skaslien/musiker, Erling Dahl jr., Festspillene i Bergen, Velaug G. Farestveit/Amalie Skrams hus, David R. Skjoldheim/Amalie Skrams hus, Einar Sagen/Amalie Skrams hus, Grethe Riise/Fylkesmannen i Hordaland
Tore Vagn Lid, regissør og kunstnerisk leder www.transiteatret.com
Line Hvoslef/billedkunstner www.hvoslef.no, Åshild Grana / dekan, avdeling for spesialisert kunst ved Kunsthøgskolen i Bergen, Frøydis Moberg / daglig leder BRAK, Rolf Enger / forfatter og vikarredaktør i Kraftverk, Ole Marius Sandberg/musiker og musikkoordinator i prosjektet KKP, Berit Tande/kultursjef Bergenhus og Årstad kulturkontor, Jon Geir Høyeren/psykiater Sandviken sykehus, Mardon Åvidsland/ rektor Bergen kulturskole, Liv Rebnord Johnsen/enhetsleder avdeling psykisk helse Bergenhus, Emil Matthiesen kultursjef Fyllingsdalen og Laksevåg kulturkontor, Audun Pedersen/rådgiver i avdeling psykisk helse, Bjørn Holmvik/Kommunaldirektør Bergen kommune, Øyvor Johnson seksjonsleder kultur Bergen kommune, Livelin Remme, prosjektleder Kunst, kultur og psykisk helse Bergen kommune.

Amalie Skram hus - er et treffsted for mennesker med psykiske helseplager i sentrum av Bergen. Medlemmer av huset, ledelse og ansatte, har vært - og er, viktige samarbeidspartnere for prosjektet. Amalie har aktive medlemmer, mange kreativt engasjerte, og prosjektet rekrutterer mange deltakere til kurs og aktiviteter herifra. Medlemmene er også aktive med ideer og forslag til kurs/aktiviteter og nye tiltak og de er også aktive i forhold til å rekruttere nye deltakere. I tillegg har huset en ledelse og stab, blant annet med ansatte kunstnere, som har vært gode samtalepartnere ved utvikling av nye tiltak og aktiviteter i årenes løp. Amalie Skrams hus har også tilrettelagt for foto av maleri og objekter produsert ved huset samt vært formidler og kontakt til billedkatalogene Kraftverk.

Vågsbunnen fellesatelier - er et arbeids/atelierfelleskap for mennesker som ønsker å utvikle sine kreative sider innen kunstneriske uttrykk. Keramiker Jorunn Ohnstad arbeider som arbeidsleder og har, sammen med tidligere arbeidsleder Alf Gjerstad vært viktige formidlere av foto av maleri/objekter til billedkatalogen Kraftverk. Tidligere daglig leder, billedkunstner Åse Berit Ulltang var også en viktig diskusjonspartner jf. arbeid på tvers av fagfeltene kunst, kultur og psykisk helse.

31 B i Oslo - det første aktivitetssenteret i sitt slag i Norge med sterkt fokus på kreative aktiviteter og deltakermedvirkning. Bidragsyter til billedkatalogen 2007.

Støtte- og kontaktcenteret - et kommunalt sosialpsykiatrisk tilbud i København. Bidragsyter til billedkatalogen 2007.

Gallostiftelsen i Danmark – ved Johannes Nielsen og Gyda Nielsen. Gallo var prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse inspirasjonskilde ved oppstart i 2001.

FOLK2 - er et femårig regionalt kultur- og helseprosjekt hvor kulturelle aktiviteter benyttes som virkemidler i folkehelsearbeidet. Grunntanken er at kulturens egenverdi skal styrkes og at flere skal få ta del i kulturelle opplevelser samt utvikle egne skapende evner. FOLK2 er en sentral del av fylkeskommunens folkehelsearbeid i Trøndelag. Består av ca 45 delprosjekt

Art Awakening - ved Camille Smith, lignende prosjekt som KKPH men med mer spesifikt fokus på kreative uttrykk innen maleri, skulptur og installasjon.

START Manchester – ved Wendy Teall, Start lead artist. START har vunnet priser for sine tiltak innen tilrettelegging av kunstneriske tiltak overfor målgruppen mennesker med psykiske helseplager.

Prøverommet - prøvescene for ulike kunstneriske uttrykk. Ble benyttet som arena for forhåndslansering av tidsskriftet Kraftverk i desember 2007.

BIT Teatergarasjen – representert i kompetansegruppen for scenekunst ved Ingrid Ellestad.

Vestlandske teatersenter – kompetansesenter for teater og drama. Sentral i utviklingen av scenekunstdelen av prosjektet. Kunstnerisk leder Steinar Thorsen er medlem i kompetansegruppen for scenekunst.

Teateret Vildenvei – ved instruktør Edward Myska. Har drevet med tiltak overfor samme målgruppe i 10 år i Oslo.

Teateret på Blakstad sykehus – ved instruktør Kristen Grødem.

Landmark - prosjektets arena for lanseringsarrangement siden 2007.

Bergen kulturskole - representert i Strategi- og rådgivningsgruppen samt Kompetansegruppe musikk henholdsvis med rektor Mardon Åvidsland og Asta Rosendahl Knudsen.

Griegakademiet - representert i Kompetansegruppe musikk ved Tom Eide Osa.

Walter Thompson – www.soundpainting.com har holdt foredrag/soundpainting på konferanse/kongress i prosjektet.

BRAK - daglig leder Frøydis Moberg representant i Kompetansegruppe musikk, arbeidsgruppen for Nye Tankerom og i Strategi- og rådgivningsgruppen.

AKKS - daglig leder Mona Størseth er medlem i Kompetansegruppe musikk. AKKS har også stilt øvingsrom til disposisjon for deltakere i Tankerom musikk med Dan Sundhordvik.

USF - Stiftelsen Kulturhuset USF formidler informasjon fra prosjektet til sitt nettverk. Kulturhussjef Jon Tvilde er medlem av arbeidsgruppen for Nye Tankerom (overtok etter tidligere kulturhussjef Åshild Grana)

NORLI bokhandel - salg av tidsskrift og katalog. Administrere også nettbestillinger.

Kunstmuseene - samarbeid vedrørende omvisninger.

Sjøfartsmuseet – tilbud om gratis omvisninger til alle dagsentra.

Norsk forfattersentrum avdeling Bergen - formidler forfattere til kurs, kåseri og essay.

Forlaget SIGMA A/S – driftet produksjon og salg av tidsskriftet Kraftverk i perioden 2005 og 2006. Så seg dessverre så seg nødt til å si opp samarbeidsavtalen i 2006 grunnet lavt salg.

PSYKOPP/Stiftelsen psykiatrisk opplysning i Stavanger – har driftet ab. salg av Kraftverk etter avtale med Forlaget SIGMA a/s i Bergen fra 2005 til og med 2008. Grunnet få abonnenter (11) er avtalen nå sagt opp og restbeholdning av tidsskrift returneres til Bergen.

Fritid psykisk helse Sandnes - Øyvind Lindland, prosjektleder. *Cross-over* prosjekt jf. fagfeltene kultur – psykisk helse i Sandnes kommune - fokus på kultur-fritid

NAV – viktig samarbeidspartner i utviklingen av Nye Tankerom. Tankerom driftes av KKPH med midler fra NAV som overføres prosjektet via ALF. Fylkeskoordinator for arbeid og psykisk helse i Hordaland, Marianne Bjørkly er medlem av arbeidsgruppen for Tankerom

Norsk kulturforum – www.noku.no ved generalsekretær Åse Vigdis Festervoll. Hun er også forfatter av boken Kultur og helse og har vært en viktig samtalepartner i prosjektet de senere år.

FFHS/Faglig Forum - tilrettelegger kurs, konferanser og kongresser, spesielt innen helse/psykisk helse men også tverrfaglige problemstillinger. Praktisk/teknisk arrangør og tilrettelegger. Administrere alt fra hotellbooking, deltakerregistreringer, kontakt og oppfølging av foredragsholdere samt regnskap. Med et enormt nettverk innen helse/psykisk helse på kommunalt og statlig nivå har FFHS vært en særdeles viktig samarbeidspartner i planlegging og utvikling av konferanser og kongress innen tematikken kunst, kultur og psykisk helse.

I forbindelse med kongressen Kunst, kultur og psykisk helse ”På sporet av et helt liv?” som ble arrangert i Stavanger april 2008 hadde prosjektet også samarbeid vedrørende utvikling av kongressprogram med følgende;

Helsedirektoratet ved seniorrådgiver Sigrunn Heskestad, Kulturdepartementet ved Tore Hennem Jacobsen, Fylkesmannen i Rogaland ved psykiatrirådgiver Tor Selmer Olsen, Rogaland fylkeskommune- kulturavdelingen, Norsk kulturforum sentralt ved generalsekretær Åse Vigdis Festervoll og Norsk kulturforum Rogaland ved leder Anders Jaarvik, Kirkens bymisjon Stavanger/Rogaland ved konsulent Arnfinn Fiskå, Syn og Segn ved redaktør Bente Riise, Sølverget Stavanger kulturhus ved kurator Hildegunn Birkeland, Stavanger kommune ved rådgiver Marit Bore, Klepp kommune ved enhetsleder Bjarne Lemvik, Sandnes kommune ved rådgiver Øyvind Lindland

Kunstnere i Tankerom: musikerne Dan Sundhordvik, Tommy Haltbakk og Dag Øyvind Rebnord, fotograf Birthe D. Rosson, grafiker Jan Pettersson og billedkunstner Per Helge Hansen.

Prosjektleders deltakelse i ulike fora – eksternt og internt:
Styringsgruppen, Strategi- og rådgivningsgruppen, Redaksjon billedkatalog

Kompetansegruppe musikk, Kompetansegruppe scenekunst, Arbeidsgruppe Tankerom, KKPH 4 barn/unge lokalt + samarbeidsmøter i bydel på tvers av kultur og avd. psykisk helse, møter med fellesgruppen av koordinatorene for psykisk syke barn/unge, møte med fellesgruppen for saksbehandlere støttekontakt/besøkshjem, møter med K4 – kultursjefene, møter med fellesgruppen for ledere av treffsted, Referansegruppe Vågsbunnen fellesatelier, konferanse og kongresskomiter for Kunst, kultur og psykisk helse.

Vedlegg 2: Oversikt over medlemmer i redaksjoner, kompetansegrupper, arbeidsgrupper samt enkeltpersoner/kunstnere som har deltatt, bidratt eller vært tilknyttet prosjektet de senere år.

13. Veien blir til mens vi går. utfordringer og muligheter i videre utvikling av tverrfaglig arbeid innen kunst, kultur og psykisk helse.

Kunst- og kulturfaglig fokus

Prosjektet har en klar profil med kunst- og kulturfaglig fokus, det er utvedydig at man tilrettelegger kurs, tiltak og aktiviteter for å tilby aktiviteten i seg selv.

Det tilrettelegges for:

- Skrivekurs for at folk skal lære seg teknikker for å skrive egne tekster
- Tegne- malekurs for at deltakerne kanskje kan tilegne seg maleriets mysterier
- Teaterkurs for et innblikk i scenekunstens verden
- Låtskrivingskurs for at deltakerne skal kunne lære seg å skrive låter
- Lydstudiokurs for at man skal lære seg å arbeide med musikk i et studio
- Kurs i presentasjonsteknikk for at folk skal tørre å lese egne tekster foran en forsamling
- Konserter, teaterforestillinger, omvisninger på museum og utstillinger for at deltakerne skal få oppleve nettopp det (utstillinger, omvisninger, teaterforestillinger og konserter)

Spennet mellom psykisk helse og kunst

Det synes med andre ord som at en tvetydighet ved prosjektets profil er knyttet til dette spennet mellom psykisk helse og kunst, som igjen medfører en tvetydighet i identiteten deltakerne får mellom "kunstarbeidstaker" og "pasient". Graden av selvstendighet er forskjellig i disse to formene for identitet og dermed berører det også den enkeltes verdighet. Kunsten å balansere mellom kreativitet og psykisk helsearbeid – Evaluering av Galleri Vox / Vågsbunnen Fellesatelier, s.23 – Rokkansenteret 2008

Arbeidet innen prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse befinner seg også i dette spennet mellom psykisk helse og kunst. Men tilbakemeldingene prosjektet får fra deltakerne tyder på at prosjektet, som ble iverksatt med det kunstfaglige som overordnet tankegang, lettere gir deltakerne en følelse av at pasient-identiteten kommer i bakgrunnen, og at dette i seg selv er med på å gi mennesker med psykiske helseplager større verdighet. Det gjelder både måten man ser seg selv og tenker om seg selv, og måten utenforstående møter en, samfunnets ytre blikk.

Det at Kunst, kultur og psykisk helse har fokus på ressurser og interesser blir godt mottatt av deltakerne. Prosjektets medarbeidere opplever at dette handler om at deltakerne blir tatt på alvor ut ifra sine interesser – som ethvert annet menneske som ønsker å delta på kurs eller i en aktivitet. Tilretteleggerne har ingenting med hva deltakerne eventuelt feiler eller er syke av og forholder seg derfor kun til de opplysningene deltakerne selv velger å informere om – og tilpasser deretter etter beste evne og opplysninger.

Det handler ofte om små grep hva angår tilrettelegging for at aktiviteten skal oppleves trygg for den som deltar – f. eks at kursene sjelden har flere enn 8 deltakere eller at det er mulig å delta i mindre grupper som i Tankerom hvor læreren (kunstneren/musikeren) får bedre tid med hver enkelt deltaker.

Fagansatte fra ulike fagtradisjoner møtes

I samarbeid på tvers av faggrenser, slik som i KKPH, har man to fagtradisjoner med hvert sitt blikk på hva som skal gjøres. Kunstnerne og kulturarbeiderne tilrettelegger aktivitet for aktiviteten i seg selv. Helsearbeideren har som formål å hjelpe og har, som regel, i sitt system en tanke om at tiltaket skal ha en hensikt, at man gjør noe for at brukeren skal bli bedre.

Dette er ikke nødvendigvis en konflikt - man bør bare være oppmerksom på hvilke roller man har i det tverrfaglige samarbeidet. Når man tilrettelegger kurs så er det kursets innhold som er fokus - ikke hvorvidt deltakeren blir målbart bedre av å delta i kurset.

I et tverrfaglig samarbeid er det viktig at det er respekt for begge fagfeltenes agenda og arbeidsmåte. Kulturarbeiderne har ikke behandlerkompetanse og helsearbeiderne har ikke kulturfaglig tilretteleggerkompetanse innen kunstneriske og kulturelle uttrykk.

Å trå inn på hverandres fagfelt handler også om å bryte tradisjoner – og det å pirke borti tradisjoner er ikke alltid så enkelt. Åse Vigdis festervoll, Kultur og helse.

Dette er det viktig å være bevisst på når man skal legge til rette for samarbeid på tvers av fag - enten det nå er internt i en kommune, eller på organisasjonsnivå.

Det kan by på utfordringer hvis det ikke foreligger skriftlige samarbeidsavtaler eller strukturer som tilsier at man skal jobbe med tilrettelegging av kunst og kulturaktiviteter for målgruppen mennesker med psykiske helseplager. Fokus på og ansvarsfølelsen for at dette er et viktig arbeid kan forsvinne. Det er derfor essensielt at arbeidet er nedfelt i mål og handlingsplaner i begge avdelinger samt i lederavtaler, styringskort og årshjul på alle nivå.

Avdeling psykisk helse har ansvar for å undersøke ønsker og behov hos målgruppen samt rekruttering til tiltak – dette meldes kulturansvarlig som med sin kulturfaglige tilretteleggerkompetanse igjen er ansvarlig for avtaler med kursholder og oppfølging av tiltaket – slik som i ethvert annet kulturtiltak.

Arbeidet og ansvaret skal derfor formaliseres, etter modell fra Pilot Bergenhuis, i kulturavdelingen og innen avdeling psykisk helse. Slik at det ikke er fare for at engasjementet med KKPH blir for personavhengig – noe som kan medføre ulikt tilbud til barn, unge og voksne med psykiske helseplager i de forskjellige bydelene.

I dette arbeidet skal man selvfølgelig også være seg bevisst at man tilrettelegger for en utsatt gruppe mennesker som faktisk er syke og man må derfor ta høyde for det - ved å lage interne driftsrutiner for oppfølging, ventelister, reserveplasser til kurs m.m.

Prosjektets idegrunnlag må *eies* av ansvarlige ansatte i begge avdelinger, man må enes om hva man skal gjøre og hvem som skal gjøre hva. Samarbeidsavtalen Pilot Bergenhus er et skritt i riktig retning i så måte.

Rom for aktivitet

I dette arbeidet ser man også at der ligger en utfordring knyttet til rom for aktivitet. Målgruppen kan være sårbar overfor deltakelse på nye arenaer - førstegangsaktivitet er ofte best og trygges i kjente rammer - som f.eks. på dagsentra i bydelen de bor.

Ansatte ved dagsentrene opplever også stadig større krav om å tilrettelegge for flere aktiviteter - dag og kveld. Men dette kan by på utfordringer da flere dagsentra kun har 1 større fellesrom.

En del av de kommunale dagsentra i Bergen er i lokaler som i utgangspunktet ikke er tilrettelagt for aktiviteter eller egenaktivitet som krever plass eller skjermede rom - der er ofte et fellesrom (på størrelse med en middels stor stue) med kjøkkenkrok ev eget kjøkken, kanskje 1 eller 2 mindre rom for ulike aktiviteter så som hvilerom eller treningsrom med benk til fysioterapi.

For å kunne tilby ulike typer kreativ virksomhet er det viktig med tilrettelagte lokaler. Lokaler som gir rom og mulighet for egenaktivitet, deltakelse og opplevelse.

Det er derfor viktig, ved flytting av dagsentra til nye lokaler, at en er oppmerksom på behovet for fysisk flere rom, i tillegg til fellesareal. Slik at en kan tilrettelegge for ulike typer kreativ virksomhet.

Ideelle langsiktige mål er kanskje flere aktivitetshus a la Amalie Skrams hus i bydelene. Aktivitetshus med verksted som tilbyr muligheten til å arbeide innen ulike kreative uttrykk – som ikke nødvendigvis kun er forbeholdt mennesker med psykiske helseplager, men som også retter seg mot bydelens generelle befolkning.

Et inkluderende felleskap handler om å tilrettelegge for spesielle grupper – inn i fellesskapet. Eksklusive tilrettelagte tiltak er viktig i forhold til prosjektets målgruppe men kanskje er det også viktig at man, i et inkluderende samfunn, tenker fleksibilitet i en større sammenheng. For eksempel ved at man i planlegging av nye arenaer som kulturhus også tilrettelegger rom for egenaktivitet innen visuell kunst/keramikk, i tillegg til scenekunst som musikk, dans og drama.

En sammenfatning

Prosjektet Kunst, kultur og psykisk helse er unikt på den måten at det gir deltakerne anledning til sosialt samspill ut ifra interesser innen kunstnerisk og kulturell aktivitet.

Deltakerne kan få oppdatering av gamle eller oppdagelse av nye interesser, i tillegg til at de faktisk kan tilegne seg helt nye ferdigheter innen ulike kreative uttrykk.

Et kunst- og kulturfaglig grep, med fokus på kvalitet i alle ledd – i formidling, tilrettelegging, gjennomføring og utførelse - uten tilfriskning som hensikt, tas imot med åpne armer av deltakerne.

For meg er dette det mest nyttige jeg har gjort i hele min kunstneriske karriere, og det hjelper meg utrolig i min egen kreative prosess, - jeg er ikke mett på lenge ennå.

Tilbakemelding fra Tankerom foto ved Gunhild Hofstad

Et resultat av denne deltakelsen kan kanskje gi en opplevelse av økt livskvalitet - kan hende får man også et nytt blikk på seg selv ut ifra det man skaper.

14. Vedlegg

1. Utvalgte tilbakemeldinger jf. spørreundersøkelse 2008.
2. Oversikt over medlemmer i ulike redaksjoner, kompetansegrupper, arbeidsgruppe
Nye Tankerom samt enkeltpersoner/kunstnere som har deltatt, bidratt eller vært tilknyttet prosjektet de senere år.

Hva angår bydelene og lokalt samarbeid så har kulturkontorene kulturfaglig tilretteleggerkompetanse samt lang erfaring i gjennomføring av kulturarrangement og aktiviteter i respektive bydeler. De har et godt utviklet tjenestetilbud lokalt og et solid nettverk med lag og organisasjoner.